

ומקשינן: **אלא**, מאחר שמקישים אנו את עצרת לחג המצות ולא לחג סוכות, אם כן קשה:

למאי הלכתא כתביה רחמנא לחג הסוכות?
לאיזה צורך חזר הכתוב ואמר את "חג הסוכות"?

ומתצינן: **כדי לאקושיה**, להקישו לחג המצות, וללמוד בהיקש הזה:

מה חג המצות טעון לינה, שצריך ללון ה-א בירושלים במוצאי יום טוב הראשון של פסח — **אף חג הסוכות טעון לינה**.

ומבאר הגמרא: **והתם**, בחג המצות עצמו — **מנלן**, מנין לנו שהוא טעון לינה?

משום **דכתיב** [דברים טז] בענין קרבן הפסח: **"ופנית בבקר, והלכת לאחריך"**.

ואין כוונת הכתוב לבוקר של יום טוב הראשון, שהרי הוא יום שחובה להיראות בו בעזרה. (94)

אלא, כוונת הכתוב היא לבוקר הראשון של

דתנן [חגיגה ט א]: **מי שלא חג, שלא הביא חגיגתו ביום טוב הראשון של חג הסוכות**, (92) — **הוגג את כל הרגל**. מביא את חגיגתו בכל ימי חג הסוכות, וגם ביום טוב האחרון של חג, בשמיני עצרת.

ומעתה, חזרת הקושיא: מדוע לא מקישים את חג השבועות לחג הסוכות, שיש לו תשלומין כל שמונה?

ומתצינן: במקום שיש להסתפק אם להרבות או למעט, אמרו חכמים: **תפשת מרובה — לא תפשת!**

אם אתה תתפוס את המרובה, עלול להיות שתתפוס שלא כדין, שהרי יתכן שהיה לך לתפוס את המועט.

אבל אם **תפשת מועט — תפשת!** כי אין ספק שתפסת כדין. שהרי בכלל המרובה יש גם את המועט. (93)

ולכן כאן בעצרת, שיש לנו ספק אם ללמוד מחג המצות שתשלומיו שבעה, או ללמוד מחג הסוכות שתשלומיו שמונה, אנו תופסים את המועט, ואומרים שתשלומי עצרת הם רק שבעה.

כרחך אין כוונת הכתוב שיפנה בבוקר של היום הראשון לאהלו, שהרי ביום טוב אסור לצאת מחוץ לתחום שבת [אלפיים אמה].

ותוספות שם דחו את פירושו, שהרי אמנם רבי עקיבא סובר שאיסור תחומין הוא מדאורייתא, אבל חכמים חולקים עליו, וסוברים שאין איסור תחומין אלא מדרבנן. עיין שם.

אך דעת הרמב"ם שאפילו לדעת חכמים יש איסור מדאורייתא לצאת חוץ לשנים עשר מיל. ולדבריו יש ליישב את דברי רש"י שם.

92. מצוה להקדים ולהקריב ביום הראשון. לא הקריב בראשון, בין שוגג בין מזיד, יקריב בשני. רמב"ם חגיגה א ה [ועיין לעיל הערה 88 בסוגריים].

93. על פי רש"י חגיגה ט ב ועוד. [ועיין תוספות שם, ותוספות סוכה ה ב ד"ה תפסת].

94. ולהביא קרבן עולת ראה, רש"י סוכה מז, א. ובמסכת חגיגה [יז ב] פירש רש"י שבעל

חול המועד. (95)

העולה מדברי הגמרא:

א. לדעת תנא קמא ורבי שמעון, נאמר "בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות", ללמד בהיקש, שאם עברו על האדם שלשה רגלים ולא קיים חיובו, הרי הוא עובר בבל תאחר.

ב. לדעת רבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב, נאמר "חג המצות" כדי להקיש את חג השבועות לחג המצות, לומר שיש לו תשלומין כל שבעה.

ג. "חג הסוכות" נכתב בפסוק, כדי להקישו לחג המצות לענין לינה.

ומקשינן: ותנא קמא ורבי שמעון, שדרשו את הפסוק לענין כל תאחר — תשלומין

לעצרת, מנא להו? מנין להם שיש תשלומין לעצרת כל שבעה? (96)

ומתריצין: נפקא להו יצא להם דין זה מדתני, ממה ששנה רבה בר שמואל:

דתני רבה בר שמואל: אמרה תורה:

א. בענין ראש חודש: מנה שלשים ימים, וקדש את ראש חדש בקרבנות המוספים.

שנאמר [במדבר יא]: "עד חדש ימים". ומכאן למדו שמנין החודש הוא בימים. (97)

ואין הכונה שיש מצוה למנות את ימי החודש, אלא לומר שהחודש נמנה לימים ולא לשעות, על אף שההפרש בין מולד למולד אינו שלשים יום, אלא כ"ט יום ושתיים עשרה שעות ותשצ"ג חלקים [רבינו תם בתוס', חגיגה יז ב]].

95. כך כתב רש"י. אבל תוספות [כאן בד"ה מה. ובמסכת סוכה מז א ד"ה לינה. ועוד] כתבו בסוף דבריהם, שמצוה ללון בעזרה בכל שבעת ימי החג, וכן משמע מדברי הר"ח כאן. וכן הסכימו הראשונים.

ורש"י עצמו כתב בפסחים צה ב שהמקריב את הפסח ב"ד ניסן, צריך ללון בירושלים בלילה של יום טוב הראשון בלבד, ומכאן ואילך יכול לדור חוץ לחומה בתוך התחום. אבל אינו רשאי לחזור לביתו, שהרי יום טוב הוא ואסור לצאת חוץ לתחום, ועוד שהרי חייב להביא ביום עולת ראייה [ודבריו סותרים למה שכתב כאן].

96. אבל לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון לא קשה דבר, שהרי הוא לומד שיש בל תאחר בעבור חג הסוכות בלבד, ואם כן "חג המצות" ו"חג השבועות" שהוזכרו בפסוק מיותרים, כדי להקישם לענין תשלומין.

הקשה בפני יהושע: לתנא קמא, רבי שמעון ורבי אלעזר ברבי שמעון, מנין שמצות לינה נוהגת אף בסוכות?

ותירץ: שנאמר "ופנית בבוקר" ודרשו: כל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא בבוקר [דרשא זו מוזכרת בספרי שם, ובמסכת סוכה]. וכתב הערוך לנר שכדברי פני יהושע מפורש בתוספות חגיגה [יז א ד"ה אף חג הסוכות]. ועיין בחידושי הר"ן.

והרש"ש כתב, שיתכן שהתנאים האלו אכן חולקים על דין לינה. ובוה מיושב הרמב"ם שלא הזכיר דין לינה. ועיין שפת אמת, ובאבי עזרי בענין לינה.

97. עיין תוספות חגיגה יז ב ד"ה אמרה, שרבינו משולם הגיה את דברי הגמרא כאן וגרס "מנה שנים וקדש יובל". ותוספות חלקו עליו.

ב. כמו כן אמרה תורה בענין חג השבועות: **מנה חמישים ימים, וקדש את חג העצרת** בקרבנותיו.⁽⁹⁸⁾

ולמדנו בבנין אב:

מה ראש חודש, קדושתו בקרבנות מוספים היא **למנויו**, באחד ממנויו.

והיינו, לפי שהחודש נמנה על ידי יחידות זמן של ימים, כי מונים בו שלשים יחידות זמן של יום.

ובאחד מהימים האלו שהוא נמנה על ידם, מקדשים בו את ראש החודש, בהבאת קרבנות מוסף.

אף חג העצרת, קדושתו בקרבנות חג השבועות היא **למנויו**, באחד ממנויו, ביחידת הזמן שהוא נמנה על ידו.

והרי עצרת נמנית על ידי ספירת יחידות זמן של שבועות, שנאמר [ויקרא כג טז]: "וספרתם לכם, שבע שבתות תמימות תהיינה".

ומכאן שקרבנות עצרת יש להם השלמה כל שבעה.

ומקשינו: **ואימא** שקדושת חג **העצרת**

בקרבנותיו היא רק **חד יומא**, היות שחג העצרת נמנה על ידי יחידות זמן של ימים, שנאמר [שם פסוק טז] "תספרו חמישים יום!"

אמר תירץ רבא: אטו וכי את מנין שבעת השבועות של **עצרת** רק לפי יחידות זמן של **יומי מנינן** ואילו לפי יחידות זמן של **שבועי לא מנינן**?!?

והאמר מר [אביי, במסכת מנחות סו א]:

מצוה של ספירת העומר היא **למימני יומי**, למנות בספירת העומר ארבעים ותשע יום, מיום הבאת העומר ועד חג השבועות.

ומצוה למימני שבועי. ויש גם מצוה למנות שבעה שבועות מיום הבאת העומר ועד חג השבועות.⁽⁹⁹⁾

וכיון שמונים בספירת העומר גם יחידות זמן של שבועות, הרי קידוש חג השבועות בקרבנות הוא במשך יחידת זמן של שבוע.

ועוד, הרי בענין חג העצרת — "**חג שבועות**" **כתיב** [דברים טז טז]. ומכאן שעיקר המנין שמונים עד עצרת הוא מנין השבועות.

שנינו בברייתא: **חייבי הדמין**, בכור, ומעשר

98. שנאמר [ויקרא כג טז]: "וספרתם לכם ממחרת השבת [ממחרת יום טוב ראשון של פסח] מיום הביאכם את עומר התנופה, תספרו חמישים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה".

99. הקשו הראשונים: הרי למדנו בגמרא לעיל [ד ב]: "תפסת מועט תפסת, תפסת מרובה לא תפסת". ואם כן ראוי לומר שקרבנות עצרת

קרבים יום אחד, ולא שבוע! ותירצו הרשב"א והריטב"א, שמתעם זה הגמרא ממשיכה ואומרת: "ועוד חג השבועות כתיב". ומכאן שעיקר המנין הוא השבועות.

והר"ן תירץ, שאין אומרים "תפסת מרובה לא תפסת", אלא במקום שאם נתפוס את המרובה הרי זה סתירה למועט. אבל כאן אפשר לתפוס את שני המנינים, שעיקר עצרת הוא יום אחד,

אם לא הקריבו בזמנו, הרי הוא נדחה מיד מהקרבה בזמן אחר, ולכן מיד הוא עובר בבל תאחר! (100)

אמר רב חסדא: פסח — כדי נסבא! אכן התנא נקט בחינם את פסח, כי באמת על איחור בהקרבת קרבן הפסח הוא עובר בבל תאחר מיד כשעבר י"ד ניסן ולא הקריבו. (101)

רב ששת אמר: מאי "פסח", מהו "פסח" המוזכר בכרייתא — שלמי פסח הוא.

שהיה לו קרבן פסח, ואבד, והקריב אחר תחתיו, ואחר כך נמצא הראשון, שהרי הוא קרב שלמים. (102)

ואם עברו שלשה רגלים ולא הקריבו כקרבן שלמים, אז הוא עובר בבל תאחר.

בהמה, ופסח. כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, עובר בבל תאחר.

והוינן בה: וכי קרבן פסח — בר מיקרב ברגלים הוא!?

וכי קרבן הפסח ראוי להקרב בשלשת הרגלים, עד שאתה מחייבו בבל תאחר כשעברו שלושה רגלים ולא הביאו!?

הרי לקרבן פסח — זימנא קביעא ליה. התורה קבעה לו זמן בי"ד ניסן בלבד.

הילכך, אי אקרביה לקרבן הפסח ביום י"ד בזמנו, אקרביה, הרי כבר הקריבו, ופשוט הדבר שלא שייך כאן איסור בל תאחר.

ואי לא אקרביה — אידחי ליה!

אייר, [שהוא פסח שני]. ואף על פי שמרש"י [ד"ה ופסח בר] משמע שעוברים מיד כשעבר י"ד ניסן, לשונו צריכה עיון, אבל הדין דין אמת. הרמב"ם לא הזכיר שפסח נכלל באיסור בל תאחר, וכתב השפת אמת, שמכאן נראה שדעתו כדעת הטורי אבן, שנראה לו כי מאחר שאי אפשר להקריב את הפסח בשלשת הרגלים, לכן לא נאמר בו בל תאחר כלל. ועיין במאירי שכתב בפירוש כדברי הטורי אבן. ועיין בהערה הבאה.

101. פירש השפת אמת, שהתנא נקט את פסח מפני שאף הוא בכלל "בל תאחר", אבל אין זמן האיסור כעבור שלשה רגלים [וכעין מה שכתב הר"ן בצדקה, עיין לעיל הערה 75 אות ב]. ומכאן ראייה נגד דעתו של הטורי אבן [שהוזכר בהערה הקודמת] שפסח אינו כלול בבל תאחר כלל.

102. וכך שנינו במסכת פסחים ע ב: אמר רב

והתשלומים בשבעה ימים [וכיוצא בזה כתבו תוספות חגיגה יז ב ד"ה מצוה, ועיין תוספות הרא"ש כאן].

100. תוספות. [וטעם הדבר נראה, משום שמאחר שעבר זמן הקרבת הפסח בעל כרחו לא יוכל יותר להקריבו כל שלשת הרגלים, נמצא שמיד כשמאחר ולא מקריב את הפסח במועדו הרי הוא גורם לאיחור של שלשה רגלים].

וכתב הטורי אבן שאף מרש"י בעמוד ב' [ד"ה כפסח דמו] נראה כן. שכתב "וברגל ראשון יעבור עליהן".

אבל הערוך לנו כתב שמרש"י נראה שעובר בבל תאחר רק כעבור רגל אחד, ולא מיד כשעבר י"ד ניסן שהוא זמן הפסח.

וראה להלן הערה 103

והשפת אמת כתב, שאין עוברים בבל תאחר על הפסח אלא כשעבר י"ד אייר. שהרי הפסח שלא הקריבוהו בי"ד ניסן, אפשר להקריבו בי"ד

ומקשינן: **אי הכי**, אם אכן כוונת הברייתא לאיחור בהקרבת שלמי הפסח, אם כן **חיינו שלמים ממש!**

שהרי הוא קרב לשלמים, וזה כבר שנינו בברייתא "שלמים", ולמה הוצרך התנא להזכיר שוב את שלמי הפסח?

ומתריצין: **תנא**, התנא שנה את האיחור בשלמים **הבאין מחמת פסח**, כגון פסח שאבד והקריב אחר תחתיו, והרי הוא קרב שלמים.

ותנא, ושנה גם את דין איחור בשלמים **הבאין מחמת עצמן**. כגון שהפריש מלכתחילה את הבהמה לשם שלמים.

וצריך התנא להשמיע לנו גם את השלמים הבאין מחמת הפסח.

משום **דסלקא דעתך אמינא**, היה עולה על הדעת לומר שהואיל **ומחמת קדושת פסח קאתו**, באו השלמים הללו, לכן, **כפסח דמו**, דינם כדין הפסח עצמו, וברגל הראשון יעבור עליהם בכל תאחר. (103)

ה-ב

קא משמע לן, השמיע לנו התנא, שאין עוברים עליהם בכל תאחר, אלא משעברו שלשה רגלים.

ועתה הגמרא מבארת, מנין למדה הברייתא שאיסור בל תאחר נאמר על כל הדברים המובאים בברייתא לעיל:

מנהני מילי? מנין שאיסור בל תאחר נאמר בכל הדברים המובאים בברייתא?

דתנו רבנן:

נאמר [דברים כג כב]: "כי תדור נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו. כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך, והיה בך חטא".

והברייתא הולכת ומפרשת את לשון הפסוק:

נאמר בפסוק: "**כי תדור נדר**" —

אין לי אפשרות ללמוד מפסוק זה את איסור בל תאחר **אלא** רק לגבי איחור של נדר בלבד. דהיינו, מי שאומר "הרי עלי להביא קרבן פלוני", ולא הביאו בזמן. (104)

103. כך פירש רש"י. וראה לעיל הערה 100 שתוספות כתבו שפסח שלא הקריבו בזמנו עובר מיד בכל תאחר. וכתב הטורי אבן שאף רש"י סובר כן. ודוקא בשלמים הבאים מחמת הפסח כתב רש"י שאילו היה דינם כדין הפסח היה ראוי שיעבור עליהם ברגל הראשון, עיין שם שכתב טעם לדבר.

אבל בערוך לנר [על תוספות הנ"ל] כתב שלדעת רש"י אף בפסח עצמו אין עוברים בכל תאחר אלא כעבור רגל אחד. [ועיין בערוך לנר הערה מבן המחבר].

104. כלומר, שלא הפריש בהמה מסוימת לקרבן.

נחמן אמר רבה בר אבוה: מנין למותר הפסח [פסח שאבד, והקריב אחר תחתיו, ואחר כך נמצא הראשון, או המפריש מעות לקנות בהם פסח, ונותרו בידו מקצת המעות, מנין] שקרב שלמים?

שנאמר [דברים טז]: "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר". וכי פסח מן הבקר בא? והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים!

אלא [כך אמר הכתוב] מותר הפסח יהיה לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר [דהיינו שלמים]. [והגמרא בפסחים צו א דורשת שכל דיני שלמים עליו. עיין שם].